

Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

Bezoekadres:
Weesperplein 8/
Vm. Stadstimmertuin 4-6

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
www.crk.amsterdam.nl

Integrale Commissie Advies nr. 2019-15

Status: definitief

Onderwerp	Universiteitskwartier Binnenstad
Datum	22-5-2019
Commissie	Eric Luiten (voorzitter), Janneke Bierman, Freek Schmidt, André Winder, Irene Klarenbeek, Marianne Griffioen, Ruwan Aluvihare
Secretaris	Paul Rosenberg, Marlies van der Meijden
Toelichting	Penne Hangelbroek, Adriaan Geuze (WEST8)
Toehoorders	Cees van der Wolf, Thomas Vernooij, Dennis Coenraad (UVA) Ilse Griek, Arjen Hoogeveen, Giso Lommers (Stadsdeel Centrum), Ton Schaap, Harm-Klaas Naaijer (R&D)

Achtergrond

De Universiteit van Amsterdam werkt aan de ontwikkeling van het Universiteitskwartier in het hart van de historische binnenstad. Deze ontwikkeling past binnen het beleid om de huisvesting van UvA terug te brengen naar vier open campussen op verschillende locaties in de stad. Door de ligging in het centrum van de middeleeuwse stad, in een gebied met een verscheidenheid aan functies, is gekozen voor een integrale benadering, waarbij erfgoed, functioneel programma en bewonersbelangen zijn meegenomen. Het Masterplan is opgesteld door bureau WEST8 en afgestemd met een projectteam van Stadsdeel Centrum en belanghebbenden. Het Masterplan vormt de basis voor de verschillende deelprojecten die de komende jaren in het gebied worden uitgevoerd (ontwerp universiteitsgebouwen, inrichting openbare ruimte, mobiliteit, logistiek en duurzaamheid).

Vraagstelling

Gevraagd wordt te reflecteren op de visie en ambitie en op de beoogde ingrepen in het gebied en de gebouwen, in het licht van de UvA-kerntaken om te voorzien in huisvesting voor onderwijs en onderzoek. Wat zijn de stedenbouwkundige kansen? Wat is het inhoudelijk en procedureel advies voor de deelprojecten Oudemanhuispoort, BG3 (rotonde), BG5 (Klinisch Ziekenhuis)?

Conclusie

De commissie heeft waardering voor de integrale benadering waarin kwaliteit, beheersbaarheid en gebruiksmogelijkheden van de openbare ruimte centraal worden gesteld. Zij adviseert een

onderzoek naar het 'laadvermogen' van de onbebouwde ruimte onderdeel van de opgave te maken, om antwoord te kunnen geven op de vraag: wat is het concrete ruimtebeslag en de mogelijke combineerbaarheid van verschillende groepen gebruikers gedurende de verschillende delen van de dag en de avond en is de beschikbare openbare ruimte in staat het intensieve gebruik te dragen?

De commissie is in beginsel positief over het voorstel om het gebied vanuit de Slijkstraat via het voormalige Oudemanhuis doorwaadbaar te maken en – al dan niet fysiek – in verband te brengen met het historische hart van de Universiteit, de Agnietenkapel.

De benadering als geheel kan aan diepgang, zeggingskracht en samenhang winnen als de vele kaartlagen uit het verleden met het heden in verband worden gebracht en een stevig fundament gaan vormen onder de planvorming. De door R&D geleverde historische analyse biedt daarvoor een goede aanzet.

De commissie is nog niet overtuigd van de noodzaak van sloop van de Theo Bosch-rotonde. De herwaardering van het Klinisch Ziekenhuis (BG5) als een van de nieuwe hoofdgebouwen in het gebied, ziet zij daarentegen als een grote kans voor kwaliteitsverbetering, waarbij het in het Masterplan gesuggereerde nieuwe volume op het voorterrein – zeker in het licht van de positionering van de nieuwe hoofdentree van de Universiteitsbibliotheek – in de ogen van de commissie moet worden heroverwogen.

Onderbouwing

Openbare ruimte

Het maken van een gebied met een studieuze en contemplatieve karakter dat toch ook een onderdeel is van de drukke binnenstad van Amsterdam is een lastige opgave. De openbare ruimte is qua omvang beperkt en de groepering van de bebouwing is het resultaat van een lange geschiedenis waaraan nooit een masterplan ten grondslag heeft gelegen.

Het toevoegen van groen (als verwijzing naar de historische hovenstructuur) is positief en kan enorm bijdragen aan de kwaliteit van de openbare ruimte. Het beter toegankelijk maken van bestaande tuinen en hoven levert eveneens een aantrekkelijk perspectief. Meer moeite heeft de commissie met het door middel van poorten afsluitbaar maken van het gebied en het zoeken naar een centraal plein om ordening aan te brengen in de openbare ruimte. De doorwaadbaarheid is een van de historische karakteristieken sinds hier de kloosters aan het eind van de 16de eeuw aan de stad werden overgedragen. Het gebied laat zich het beste typeren als een organisch gegroeid 'weefsel'. Het zoeken naar een centraal plein is enigszins strijdig hiermee en leidt in de ogen van de commissie ook niet direct tot een overtuigend voorstel. Het onderscheid in drie verschillende clusters (respectievelijk voor studenten, bewoners en bestuur) die ieder hun eigen eisen stellen aan de inrichting en het karakter van de openbare ruimte, biedt meer mogelijkheden voor een gedifferentieerde herontwikkeling. Deze opgave moet helder zijn gedefinieerd voordat met de deelprojecten voor afzonderlijke gebouwen kan worden begonnen.

Ook het voornemen om met gerichte maatregelen doorgaand fietsverkeer uit de campus te gaan ontmoedigen is niet eenvoudig te realiseren. Amsterdammers kiezen over het algemeen hun eigen (kortste) weg. Ontmoedigen zou onevenredig zware of moeilijk inpasbare maatregelen tot gevolg kunnen hebben.

Deelprojecten

Herwaardering van het complex Oudemanhuispoort is een sterk onderdeel van het plan. De hof is door zijn formele karakter zeer geschikt voor een representatieve functie, die door herstel van interieurwaarde van de vleugels rond de hof voldoende lading krijgt. Door een entree toe te voegen aan de Slijkstraat en een koppeling te maken tussen onderwijsfaciliteiten, bestuur, representatie en ceremonie ontstaat zowel ruimtelijk als programmatisch een logische en kansrijke cluster in het hart van de nieuwe campus.

De commissie heeft begrip voor de zoektocht om de kruising Vendelstraat - Binnengasthuisstraat beter te definiëren maar is nog niet overtuigd van de noodzakelijkheid van de sloop van BG3. Zij adviseert dit niet alleen te benaderen vanuit een ruimtelijk morfologisch idioom maar nadrukkelijk ook in verband te brengen met de tijdslagen die bepalend zijn geweest voor de vorming van het gebied. Is het deel ten zuiden van de Oudemanhuispoort te typeren als een samenhangend geheel van tussen 1850 en 1913 tot stand gekomen gebouwen met als gemeenschappelijke kenmerken een schilderachtig silhouet en een uitvoering in baksteen? Dan is de toevoeging van Theo Bosch een vreemde eend in dit ensemble. Maar als je de grenzen van het gebied groter trekt, en het geheel beziet als een organisme waarin ieder tijdvak naar behoefte iets heeft toegevoegd of verwijderd, dan is de schepping van Theo Bosch een symbool voor een nieuwe start van het complex na het vertrek van het Academisch Ziekenhuis.

Klinisch Ziekenhuis

De commissie onderschrijft ten volle de grote kansen die er liggen om dit architectonisch en historisch belangrijke eerste moderne ziekenhuis van het complex tot leven te wekken. De ingrepen uit de jaren '80 zijn gedateerd en belemmeren een goede herbestemming. De commissie pleit ervoor een gedegen historische analyse de basis te laten zijn voor nieuwe planvorming en de architectentender niet te veel vooruit te laten lopen op historisch onderzoek en de verdere uitwerking van het ruimtelijk kader. Op voorhand ziet de commissie het opnieuw toevoegen van volume in de U-vormige binnenplaats als een gemiste kans: deze goed bezonde openbare ruimte vormt de natuurlijke pendant van de nieuwe hoofdentree van de Universiteitsbibliotheek en het oude anatomisch theater aan de andere zijde van de Vendelstraat.

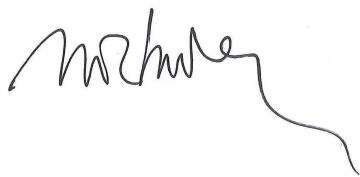
Proces

De commissie adviseert de status van het Masterplan ondubbelzinnig neer te zetten. Dat kan door het raamwerk van openbare en semi-openbare ruimten verder te vervolmaken en, in combinatie met de verdeling van functionaliteiten en de belangrijkste regels voor beeldkwaliteit, bestuurlijk vast te laten stellen. Zo ontstaat een langjarig, schokbestendig toetsingskader voor alle deelprojecten die in de komende tien jaar in het gebied hun beslag zullen krijgen.

Voor de deelprojecten is het raadzaam een gedegen bouwhistorisch onderzoek en een met Monumenten & Archeologie afgestemd transformatiekader vooraf ter beschikking te stellen aan ontwerpende partijen en onderdeel te maken van de tenderstukken.

De CRK biedt aan om de ingezonden plannen in de tenderfase te toetsen op kwaliteit en (ruimtelijke) haalbaarheid, zodat continuïteit in het proces van vergunningverlening voor deze aspecten is geborgd.

Amsterdam, 27 mei 2019
Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Eric Luiten', with a long, sweeping tail extending to the right.

Eric Luiten, voorzitter

Bijlage

Beleidskaders:

- *Bestemmingsplan Amsterdam Centrum*
- *Beschermd Stadsgezicht Amsterdam binnen de Singelgracht*

Aangeleverde stukken:

- *Strategisch Masterplan Universiteitskwartier (West 8, Universiteit van Amsterdam, gemeente Amsterdam, 15-5-2019)*
- *-Historisch ruimtelijk onderzoek Universiteitskwartier (R&D, mei 2019, concept)*
- *Toelichting strategisch masterplan (UVA, Huisvestingsontwikkeling, 16-5-2019)*